

Використані джерела:

1. Кулинич П. Ф. Оцінка стану земельного законодавства України та перспективи його розвитку / П. Ф. Кулинич – К. : Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки ПРООН, 2007. – С. 85.
2. Управління земельними ресурсами : підручник / В. В. Горлачук, В. Г. В'юн, І. М. Песчанська та ін. ; за ред. В. В. Горлачука. – 2-ге вид., випр. і переробл. – Львів : Магнолія 2006, 2007. – 443 с.
3. Земельне право України : навчальний посібник / А. М. Мірошніченко. – К. : Алерта, ЦУЛ, 2011. – 678 с.
4. “Про приватизацію державного майна”: Закон України від 4 березня 1992 р. в редакції від 22.03.2012 // Відомості Верховної Ради України - 1992 р., № 24, ст. 348
5. “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі”: Закон України від 10.07.1996р. в редакція 19.02.2012 // Відомості Верховної Ради України. – 1996 р., № 41, ст. 188.
6. “Про особливості приватизації об'єктів незавершеного будівництва”: Закон України від 14.09.2000р. в редакція від 19.02.2012 // Відомості Верховної Ради України – 2000 р., № 45, ст. 375.
7. “Про Державну програму приватизації на 2012-2014 роки”: Закон України від 13.01.2012 р. // Урядовий кур'єр від 09.02.2012. – № 25.
8. Земельний кодекс України: Кодекс, Закон від 25.10.2001р. в редакції від 06.05.2012 // Відомості Верховної Ради. – 2002 р. – № 3. – ст. 27.
9. “Про приватизацію державного житлового фонду”: Закон України від 19.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992 р. – № 36. – ст. 524.
10. “Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку”: Закон України від 29.11.2001 р. в редакції від 02.05.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2002 р. – № 10. – ст. 78.
11. “Про кооперацію”: Закон України від 10.07.2003р. в редакція від 07.05.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2004 р. – № 5. – ст. 35.
12. “Про інформацію”: Закон України від 02.10.1992 нова редакція від 09.05.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 1992 р. – № 48. – ст. 650.

Дроздук Т. Н. Функционирование первичного рынка земли в Украине: состояние и перспективы развития.

В статье рассмотрено состояние первичного рынка земли в Украине. Определены проблемы, которые нужно урегулировать для его дальнейшего эффективного функционирования.

Ключевые слова: рынок земель, приватизация земли, продажа земли.

Drozduk T. M. The functioning of the primary land market in Ukraine: status and development prospects.

The article reviews the state of the primary land market in Ukraine. The problems that need to regulate its further function effectively.

Keywords: land market, privatization of land, sale of land.

УДК 351.862.22

Кулакова Н. В.
Національна академія внутрішніх справ

ПРАВОВА ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

В статті досліджується правова основа охорони культурної спадщини в Україні; аналізується законодавство, яким передбачається та гарантується право охорону культурної спадщини; визначається співвідношення понять “культурна спадщина”, “культурні цінності”, “культурне надбання”.

Ключові слова: культура, культурне надбання, культурна спадщина, культурні цінності, охорона, культурної спадщини, об'єкти охорони культурної спадщини.

Наріжним каменем гуманітарної політики нашої держави залишається збереження культурної спадщини, як є невід'ємної частини світового культурного надбання. Збереження і примноження культурного надбання забезпечується системою правових та організаційно-управлінських заходів. Базові принципи охорони культурної спадщини зафіксовані в Основному законі держави, ратифікованих парламентом України міжнародних конвенціях, законодавчих актах щодо забезпечення збереження культурних надбань, серед яких, Закони України “Про охорону культурної спадщини”, “Про охорону археологічної спадщини”, “Про музеї та музейну справу”, “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” та інших нормативних актів.

Сьогодні в умовах глобалізації проблема охорони культурної спадщини набуває все більшого значення. За даними МВС України за 2001–2012 рр. було вчинено більше трьох тисяч злочинів, пов'язаних з викраденням антикваріату, творів мистецтва, з яких майже половину розкрито. Об'єктом посягання є предмети фалеристики, медальєрики, геральдики, образотворчого мистецтва, архітектурні пам'ятки. Злочинці виявляють інтерес до друкованих видань, предметів релігійного культу, архівних документів, музичних інструментів. До Каталогу викрадених культурних цінностей з державних музеїв та приватних колекцій потрапило більше 1000 предметів (Каталог був складений на базі матеріалів, що надані МВС, Міністерством культури, а також регіональними управліннями культури) [7].

Тільки на сьогоднішній день у базі Генерального секретаріату Інтерполу зберігається інформація про близько 40 мільйонів викрадених документів, серед яких 173 об'єкти, які є предметами культурної спадщини України і оголошено в міжнародний розшук майже 900 осіб, які їх вчинили [8].

Кількість крадіжок з приватних та державних колекцій з кожним роком збільшується приблизно на 9,0%. Рівень розкриття у цій сфері, за даними відповідного відділу Інтерполу, не перевищує 3,0%. Науково-дослідний інститут “Системи статистики культури ЮНЕСКО” (ССК ЮНЕСКО. Монреаль. Канада¹) у доповіді 2010 року вимушений був визнати, що відсутній у будь-якій країні світу Єдиний реєстр т.з. бази даних культурних цінностей (усіх форм власності приватної, державної, громадської) можна казати лише про констатацію правопорушень, але не про створення механізмів недопущення таких дій².

Проблемі охорони культурної спадщини неодноразово приділялася увага у юридичній науці, причому досліджувалися різноманітні аспекти цього правового інституту в залежності від галузі права. Під керівництвом В. І. Акуленко здійснюється наукові розробки принципів охорони культурної спадщини. Захищена докторська дисертація у 1992 році дозволила розширити подальше практичне застосування

¹ Система статистики культури ЮНЕСКО 2009 р. (ССК-2009) – результат спільної праці Інституту статистики ЮНЕСКО (ІСЮ) і Сектору культури ЮНЕСКО. Ця система створена на основі ССК – 1986, перероблена версія методології статистики культури ЮНЕСКО врахувала новітні концепції, що сформувалися у цій сфері після 1986 року, враховуючи новітні технології.

² Тамойкін М., проф., Ph. D., директор НІІ стандартизації, атестації та ліцензування у сфері культури при НАРККІ Міністерства культури.

законодавства про охорону культурної спадщини, а у висновках обґрунтовані положення з уточнення понятійного апарату та необхідності імплементації норм міжнародного права охорони культурної спадщини у вітчизняне законодавство. Особливості цивільно-правової охорони культурної спадщини досліджувалися О. П. Сергеевим, С. Г. Долговим, А. П. Фоковим, М. В. Васильєвим, І. В. Савельєвим, міжнародно-правовий захист культурних цінностей досліджувався у працях М. М. Богуславського, Л. М. Галенської, С. Н. Молчанова Л. Прессуїр (Франція), І. Сейдел-Хохенвелдерн (Австрія), особливості розслідування злочинів, що посягають на культурну спадщину вивчали Т. Г. Каткова, Т. В. Каткова та інші.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. В останні роки проблемі відповідності національного законодавства щодо охорони культурної спадщини міжнародно-правовим актам присвячені дисертаційні дослідження. О. І. Мельничук "Міжнародно-правові засади формування списку Всесвітньої культурної та природної спадщини", В. В. Максимовим та в Росії Н. О. Потапова, в яких розвинуті основні положення правового інституту культурної спадщини, дослідження С. М. Молчановим та Р. Б. Булатовим. Особливості державно-правової охорони культурної спадщини досліджені у монографіях Н. В. Михайлової, адміністративно-управлінські аспекти охорони пам'яток культури розкриті в працях А. М. Артюняна, Н. Д. Бобоедовой, В. Я. Настюк та ін.

Проте питання запобіжної діяльності злочинам у сфері охорони об'єктів культурної спадщини не достатньо висвітлені в науці кримінального права та кримінології. Комплексне розв'язання проблеми можливе при ефективній реалізації державної політики у сфері запобігання за шляхом розроблення та здійснення комплексу заходів, спрямованих на усунення причин та умов вчинення протиправних діянь, а також налагодження дієвої співпраці правоохоронних органів та Міністерства культури України, діяльність яких повинна бути спрямована на розробку конкретних заходів, підвищення ефективності запобіжних заходів. Завданням даної статті є розкриття змісту правової охорони об'єктів культурної спадщини.

Вітчизняне законодавство забезпечує реалізацію і захист конституційних прав громадян України у сфері культури: збереження і примноження національного культурного надбання; створення правових гарантій для вільного провадження культурної діяльності, свободи творчості, доступу до культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них; визначення пріоритетів державної політики у сфері культури, форм, підстав, умов та порядку надання державної підтримки культурі, гарантій невтручання держави у творчі процеси, механізму впливу громадськості на формування і реалізацію державної політики у сфері культури; охорону національного культурного надбання, в тому числі культурної спадщини [1].

Вперше спробу охорони культурної спадщини на міжнародному рівні було здійснено на Гаазьких конвенціях 1899 і 1907 рр., на яких було прийнято 13 конвенцій, що започаткували формування принципів й норм міжнародного права, які передбачали спеціальні заходи охорони історичних і культурних об'єктів – мистецтва, історії, археології, давні рукописи й книги, будівлі, в яких зберігаються чи експонуються культурні надбання, а також окремо – центри зосередження культурних цінностей. Міжнародна конференція в Гаазі 1945 р. "Заключний акт міжурядової конференції про

захист культурних цінностей у випадках озброєного конфлікту” розробила Конвенцію щодо захисту культурних цінностей [5].

Одна з перших спроб розробити понятійний апарат об’єктів охорони культури було зроблена Міжнародною хартією, прийнятою на II Міжнародному конгресі архітекторів і технічних спеціалістів з питань збереження монументальних пам’яток, що відбувся у Венеції (травень 1964 р.) [6]. Конвенцією про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини 1972 р.

Вітчизняне законодавство, що регулює відносини сфері охорони культурних надбань, передбачає систему понять, які визначають структуру об’єктів культури, оскільки в різних нормативно-правових актах нашої країни використовуються різні поняття: “культурна спадщина”, “культурні цінності” “пам’ятка історії”, “пам’ятка архітектури”, “пам’ятка містобудування”.

Поняття “культурна спадщина” вперше було застосовано у “Конвенції всесвітньої культурної і природної спадщини”, до якої було віднесено: а) пам’ятки (твори архітектури, монументальної скульптури та живопису, елементи або структури, що мають значну універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва, науки; б) ансамблі (групи самостійних або об’єднаних будівель, архітектура, спільність або зв’язок з пейзажем яких становить значну універсальну цінність; в) визначні місця, твори людини або спільні твори людини і природи, а також зони, що включають археологічно визначні місця та становлять значну універсальну цінність з точки зору історії, естетики, етнографії або антропології [3]. Вітчизняне законодавство визначає культурну спадщину, як “сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об’єктів культурної спадщини”. І Законом передбачено система об’єктів, в основі розподілу якої покладено їх характеристику – нерухомий об’єкт, рухомий, пам’ятка культурної спадщини. У вітчизняному законодавстві, що регулює охорону об’єктів культури, оформлюється тенденція їх поділу на рухомі та нерухомі і у відповідності до цього визначається і система заходів їх охорони [2].

Під поняттям “культурні цінності”, що визначено Законом України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей”, розуміються об’єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України, а саме: оригінальні художні-твори живопису, графіки та скульптури, художні композиції та монтажні з будь-яких матеріалів, твори декоративно-прикладного і традиційного народного мистецтва; предмети, пов’язані з історичними подіями, розвитком суспільства та держави, історією, наукою і культурою, а також такі, що стосуються життя та діяльності видатних діячів держави, політичних партій, громадських і релігійних організацій, науки, культури та мистецтва; предмети музейного значення, знайдені під час археологічних розкопок; складові частини та фрагменти архітектурних, історичних, художніх пам’яток і пам’яток монументального мистецтва; старовинні книги та інші видання, що становлять історичну, художню, наукову та літературну цінність, окремо чи в колекції; манускрипти та інкунабули, стародруки, архівні документи, включаючи кіно-, фото- і фонодокументи, окремо чи в колекції; унікальні та рідкісні музичні інструменти; різноманітні види зброї, що має художню, історичну, етнографічну та наукову цінність; рідкісні поштові марки, інші філателістичні матеріали, окремо чи в колекції;

рідкісні монети, ордени, медалі, печатки та інші предмети колекціонування; зоологічні колекції, що становлять наукову, культурно-освітню, навчально-виховну або естетичну цінність; рідкісні колекції та зразки флори і фауни, мінералогії, анатомії та палеонтології; родинні цінності – культурні цінності, що мають характер особистих або родинних предметів [4].

Критерії визначення культурної спадщини і культурних цінностей відрізняються фізичними відмінностями об'єктів. Але не зважаючи на застосування різних понять в нормативно-правових документах у сфері охорони культурного надбання нашої держави, основним завданням цих законів є система заходів їх охорони. Метою нормативно-правового забезпечення охорони культурної спадщини є захист і збереження культурного надбання як основи національної культури [2]. Необхідність збереження культурної спадщини, культурних цінностей та культурних благ, що мають виняткове історичне, художнє, наукове та інше культурне значення, обумовлено формуванням вітчизняного культурного простору і визначенням внеску Українського народу у всесвітню культурну спадщину. Законом України “Про охорону культурної спадщини” визначено правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Охорона об'єктів культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Під системою охорону культурної спадщини передбачено правові, організаційні, фінансові, матеріально-технічні, містобудівні, інформаційні та інші заходи з обліку (виявлення, наукове вивчення, класифікація, державна реєстрація), запобігання руйнуванню або заподіяння шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання, консервації, реставрації, ремонту, реабілітації, пристосування та музеєфікації об'єктів культурної спадщини. Предметом охорони об'єкта культурної спадщини є характерна властивість об'єкта культурної спадщини, що становить його історико-культурну цінність, на підставі якої цей об'єкт визнається пам'яткою [2].

Охорона об'єктів культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Під системою охорону культурної спадщини передбачено правові, організаційні, фінансові, матеріально-технічні, містобудівні, інформаційні та інші заходи з обліку (виявлення, наукове вивчення, класифікація, державна реєстрація), запобігання руйнуванню або заподіяння шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання, консервації, реставрації, ремонту, реабілітації, пристосування та музеєфікації об'єктів культурної спадщини.

До системи заходів у сфері охорони культурної спадщини, належить:

- 1) формування державної політики з питань охорони культурної спадщини;
- 2) розроблення, затвердження та погодження нормативно-правових актів, розроблення та погодження державних програм охорони культурної спадщини;
- 3) оголошення топографічно визначених територій чи водних об'єктів, в яких містяться об'єкти культурної спадщини або можлива їх наявність, охоронюваними археологічними територіями;
- 4) затвердження державних норм та правил з питань охорони культурної спадщини;
- 5) встановлення режиму використання пам'яток національного значення;

б) здійснення науково-методичного керівництва у питаннях охорони культурної спадщини; 7) реалізація державної політики з питань охорони культурної спадщини; 8) ведення Державного реєстру нерухомих пам'яток України; 9) подання Кабінету Міністрів України пропозицій про затвердження Списку історичних населених місць України та про внесення змін до нього; 10) здійснення нагляду за виконанням робіт з дослідження, консервації, реабілітації, реставрації, ремонту, пристосування й музеєфікації пам'яток та інших робіт на пам'ятках; 11) заборона будь-якої діяльності юридичних або фізичних осіб, яка створює загрозу об'єкту культурної спадщини або порушує законодавство у сфері охорони культурної спадщини та інші заходи що передбачені законодавством [2].

Предметом охорони об'єкта культурної спадщини є характерна властивість об'єкта культурної спадщини, що становить його історико-культурну цінність, на підставі якої цей об'єкт визнається пам'яткою.

Використані джерела:

1. Закон України “Про культуру”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
2. Закон України “Про охорону культурної спадщини”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
3. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
4. Закон України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Заключительный акт межправительственной конференции о защите культурных ценностей в случае вооруженного конфликта. Гаага, 1954 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spb-icr.ru/defence/info/tom4/tom4-327.php>.
6. Конвенция об охраневсемирного культурного и природного наследия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nasledie.org.ru/legalbase/sodeist>.
7. Каткова Т. Г., Каткова Т. В. Особенности расследования злочинів, пов'язаних із посяганнями на культурну спадщину: Т. Г. Каткова, Т. В. Каткова. – Х. : Право, 2011. – С. 4.(-240 с.).
8. Неволя В. “Співпраці України з ІНТЕРПОЛОМ виповнилося 20 років” // Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/831142;jsessionid=7F04E301C7982F048EA9C49587BF5208>

Кулакова Наталья. Правовая охрана объектов культурного наследия Украины.

В статье исследуется правовая основа охраны объектов культурного наследия в Украине; проанализировано законодательство, гарантирующее и регулирующее порядок охраны объектов культурного наследия; определено соотношение понятий “культурное наследие” и “культурные ценности”.

Ключевые слова: культура, культурное наследие, культурные ценности, охрана культурного наследия, объекты охраны культурного наследия.

Kulakova Natalia. Legal protection of cultural heritage of Ukraine.

This article examines the basis of legal protection of cultural heritage of Ukraine; analyses legislation, which provides and guarantees the right on protection of cultural heritage; relates to the definitions of “cultural heritage”, “cultural property”, “cultural asset”.

Keywords: culture, cultural asset, cultural heritage, cultural property, legal protection of cultural heritage, subjects of cultural heritage.